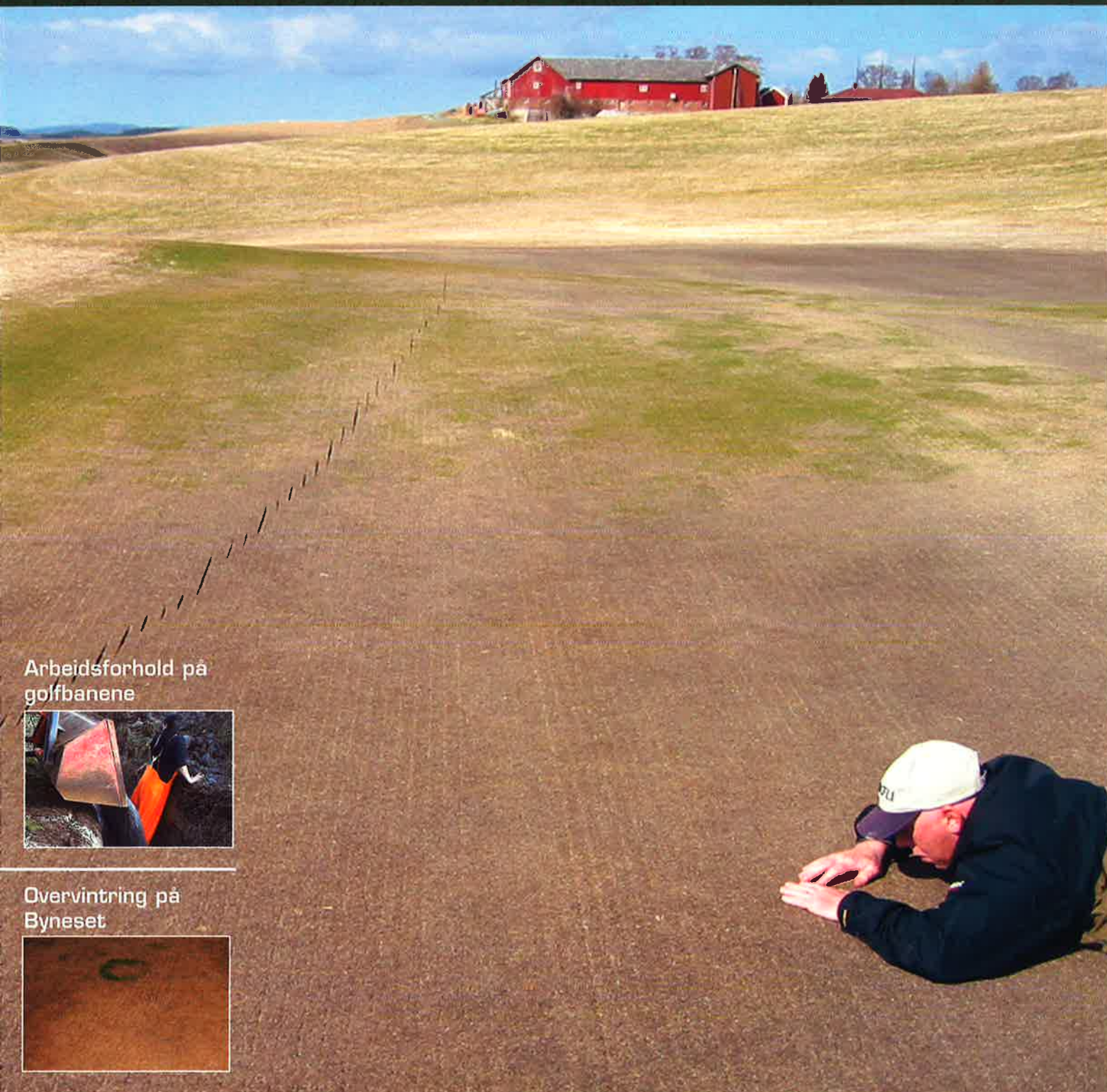

GRESS

Forum

Gresspleie til sportsbruk 2 - 2003

Arbeidsforhold på
golfbanene

Overvintring på
Byneset

A L B A T R O S S

Unik homogenitet...

Homogenitet er hjørnesteinen i Andersons utvalg av gjødselprodukter. Avansert kornstørrelsesteknologi muliggjør jevn spredning selv ved svært lave hastigheter uten risiko for flekkvis spredning, noe som gir et homogent resultat. Blandingsutvalget har to forskjellige produktstørrelser, definert ved hjelp av et SGN nummer (Size Guide Number). Selv om kornstørrelsen er av stor betydning, er det kornenes homogenitet som i realiteten gjenspeiler produktets kvalitet og spredningsevne.

Standard frigjøring av ammoniumsulfat

Våre standard frigjøringsprodukter kombinerer tradisjonelle næringskilder og verdens ledende kornstørrelsesteknologi for å sikre trygg og enkel bruk av eksisterende standard frigjøringsgjødsel. Gjødsling med mikrogranulert ammoniumsulfat og kaliumsulfat gir et homogent resultat. Jevnt fordelte mikrogranuler innebærer minimal risiko for sviing og er et enklere og tryggere alternativ til pulverbasert gjødsel.

Faset frigjøring av metylenurea

Våre fasede frigjøringsprodukter gir forutsigbare resultater selv under ugunstige klimaforhold og kan brukes uansett vær. Nitrogenkilden i denne produktserien er førsteklasses metylenurea (MU). MUs trefasede frigjøringsmekanisme frigjør nitrogen gjennom både hydrolyse og mikrobiell aktivitet på kort, middels og lang sikt. Ved å variere mengden av MU i hvert produkt tilbyr disse produktene en løsning for enhver sesong med et forutsigbart og ensartet resultat.

Polymersvovelbelagt urea (PSCU)

Polymersvovelbelegget brytes ned gjennom en hydrolyse- og osmoseprosess som frigjør kontrollerte mengder nitrogen. PSCU tilbyr førsteklasses korngradering for å sikre enkel spredning.

Distribueres utelukkende i Norge

AMTEC NORGE AS

PO Box 2, 1324, Lysaker, Norge

Tlf: 80 03 52 35 Fax: 67 82 91 66

Epost: amtecnorge@amenitytechnology.com

Web: www.amenitytechnology.com

Andersons™
GOLF PRODUCTS
The groundwork for excellence™

Ny giv i bladet *(og foreningen)*

På tampen av, en for redaktøren utrolig hektisk sesong, var det en letelse å kunne overlate den journalistiske biten i bladet til Agnar Kvalbein. I påvente av at han kunne overta, har dessverre bladet blitt noe forsinket. Men nå er vi i gang igjen!! (Og flere nummer følger.)

Agnar Kvalbein er vår nye daglige leder i Norwegian Greenkeepers Association. Han er med andre ord NGA's Generalsekretær. Han har blitt behørig presentert i et tidligere nummer (3 2002), da kun som produsent av fagstoff.

Med Agnar som primus motor for å skaffe eller skrive interessante artikler er jeg sikker på det skal bli mye bra stoff fremover. Undertegnede vil fortsette som redaktør et nummer eller to. Så får vi diskutere hva som blir det videre løpet. Det er utrolig interessant å "sneke" sammen et blad, særlig når en ikke er avhengig av å skaffe alt stoffet selv.

Det som er sagt betyr IKKE at dere fra nå er fritatt fra å skrive eller komme med forslag til emner som kunne være aktuelle å ta opp i Gressforum. Absolutt alle bidrag er hjertelig velkomne. Tar også svært gjerne mot konstruktiv kritikk. Alt kan alltid bli bedre. Ta gjerne direkte kontakt med Agnar om det er noe dere brenner for.

Presidenten har dårlig samvittighet! Som nevnt har han hatt det travelt denne sesongen og brukt alt for liten tid til å utøve sin rolle som leder av

styret i NGA. Dette er ingen unnskyldning, men en bekreftelse på tingenes tilstand. Jeg bøyer meg i støvet for tidligere Presidenter som har fått til det utrolige, og samtidig klart å skjøtte den daglige jobben sin!

Mange har hatt problemer denne sesongen etter vinterens herjinger. Har fulgt med litt på internett og diverse hjemmesider. Greenkeeperne har måttet tåle en del pepper fra forståelsepåere som kommer med mer eller mindre begrunnede utsagn om vår inkompetanse. Dette betyr bare at vi i må bli enda flinkere til å opplyse og forklare allmuen om årsakssammenhenger.

Dette alene er en god grunn til å minne om Gresskurset rett over nyåret. Her får vi påfyll av ny viten og oppfriskning av den gamle. Foreleserne er noen av de fremste eksperter i Norge innen gress og problematikk med dette. Det de ikke vet har de ikke fått midler til å forske på enda.

Men det viktigste av alt er vel at en treffer likesinnede fra hele landet. Greenkeepere er kjent for å kunne samarbeide, og alle har vi våre problem. Kanskje du kan løse mitt og jeg ditt?

Kjell

FORELØPIG PROGRAM FOR GRESSKURS 2004

Hovedtema:		Grunnkurs i grasskjøtsel	Blandet videregående	Ledelse og administrasjon
Søndag		Mottakelse og felles informasjon om kvelden.		
Mandag	0830 - 1200	Sportsgras i Norge. Presentasjon av bransjen.	Overvintrings-strategier • Herding av plantene • Anaerobe prosesser i jorda • Vintersykdommer	Hva er ledelsesutfordringer på en golfbane?
	1400 - 1700	Grasplanter. Arter og egenskaper		Kommunikasjon og samarbeid
Tirsdag	0830 - 1200	Grasplanter vekst og utvikling		Administrasjon og styringssystemer
	1400 - 1700	Jord og gjødsling		
Onsdag	0830 - 1200	Grasskjøtsel, hva, hvordan og hvorfor	Forskningsresultater fra Norden	Rekruttering og personalforvaltning
	1400 - 1700	FK: Balansert gjødsling og mangelsykdommer AmTec: Organisk gjødsel Eik og Hausken: Praktisk gjødsling		
Torsdag	0830 - 1200	Vann og drenering	Rett gras på rett sted	Konflikter og konflikthåndtering
	1400 - 1900	NGA årsmøte med vanlige årsmøtesaker og drøfting av handlingsprogram for 2004 Festmiddag		
Fredag		Til fri disposisjon. Mulighet for spill på Golf Las Américas eller på Adeje. Begge er topp baner, men med svært ulik karakter.		
Lørdag	0730 - 1800	Felles utferd til nabøya Gomera med banebesøk. Detaljer ikke klare ennå.		
Søndag		Avreisedag		

Det tas forbehold om endringer i programmet.

Forsidefoto: Fra Byneset

NGA er en organisasjon for dem som er interessert i golfbaner eller andre idrettsanlegg med grasdekke.

Styremedlemmer:

Kjell Sandanger
Stig Olof Englund
Atle R. Hansen
Olav Noteng
Roy Trydal

President
Nestleder

Sola GK
Evje GK
Golf Management
Byneset GK
Kvinesdal og Omegn GK

Varamedlemmer

Lars Bråthen
Birgitte Thorkildsen

Oslo GK
Larvik GK

Valgkomité:

Stål Bø
Oddbjørn Tidemann
Steinar Selle

Leder

Skaaret
Vestfold GK
Grenland GK

Revisorer:

Hans Ording
Johannes Nermo

Leder
Hafjell GK

Sekretær:

Gunn-Marit E. Selle.
Hun er å treffe på telefon de fleste dager.

Generalsekretær:

Agnar Kvalbein
Gjennestad Gartnerskole
3160 Stokke
Tlf.: 33 36 36 23
Mob.: 404 02 089
Faks: 33 36 36 01
email: agnar.kvalbein@gjennestad.no

Invitasjon til Gresskurs 2004

Neste års gresskurs blir på Tenerife der vi skal bo ved golfbanen Las Américas på hotellet Compostele Golf 3. Vi får fly fra 5 steder i Norge: Oslo, Sandefjord, Bergen, Stavanger og Trondheim og alle reiser søndag 4. januar. Retur er søndag 11. januar.

Prisen på turen blir litt rimeligere enn i fjor. Men som i fjor vil den variere alt etter romtype og ønsker om enkeltrom. Enkeltromstillegget er høyere enn i fjor, men det er forholdsvis store 2roms leiligheter, så det burde gå greit for mange å dele en slik. Vi disponerer også noen 3roms leiligheter som er beregnet for 4 pers, men hvor en kan være færre mot tillegg. Se oversikt over rom og pris under.

Romtype	Pris pr. pers	Tillegg pr pers
2roms for 1 person	5395,-	
2roms for 2 pers mot omgivelsene eller fjell	3095,-	For en pers: 2200
2roms for 2 pers mot basseng eller golfbane	3295,-	For en pers: 2400
3roms for 4 pers mot omgivelsene eller fjell	2895,-	For to pers: 1800 For tre pers: 600
3roms for 4 pers mot basseng eller golfbane	2995,-	For to pers: 2000 For tre pers: 800

For å ta et eksempel: Dersom to deler en 2roms mot golfbane vil prisen på hele oppholdet bli: 8845,- Da ligger priser på lunch, kaffepauser og festmiddag på samme nivå som i fjor. Disse prisene er ikke helt avklart enda, men vi regner med at de vil være omtrent som i fjor.

Prisen inkluderer:

- * Flyreise
- * 7 netter med frokost
- * Lunch 4 dager
- * Festmiddag med noe drikke
- * Kursavgift som i fjor: grunnkurs kr 3000, de andre kursene 3500,-
- * Utferd
- * Avbestillingsforsikring

- * Tillegg for ikke-medlemmer: 1000,- (dette inkl. medlemskap for 2004 hvis ønskelig)
- * Vi har holdt av noen plasser for to ukersopphold. Ta kontakt for priser på dette.
- * Vi vil i år være strenge når det gjelder påmeldingsfristen fordi planleggingen og avtaler med reiseselskapet blir vanskelig når over halvparten melder seg på etter fristen som i fjor. Derfor vil de som **melder seg på etter fristen måtte betale 1000 kr i tillegg.**

De som melder seg først vil kunne velge rom m.m. først.

Påmeldingsfristen er 1. november

Årsmøtet i NGA vil bli avholdt i forbindelse med kurset.

Vi håper igjen på en innholdsrik uke med mye nyttig faglig stoff og muligheten til å bli kjent med nye og fornye gamle bekjentskaper. Vel møtt!!

Kursledere så langt:

Professor Anne Marte Tronsmo har undervist i plantepatologi ved Institutt for plantefag. Hun har lang erfaring fra forskning og undervisning og har også arbeidet med internasjonal plantehelseforvaltning. Hun er nå prorektor ved Norges Landbrukshøgskole.

Professor Arne Tronsmo er ansatt ved Institutt for kjemi og bioteknologi ved Norges Landbrukshøgskole. Hans arbeidsfelt er mikrobiologi og han har i flere år vært aktivt med i greenkeepermiljøet

Forsker Morten Eirik Engelsjord er ansatt ved Planteforsk og driver særlig med veiledning innenfor gras til sportsbruk. Han er mye brukt som konsulent over hele Norge.

Lektor Håkon Wergeland er plantefysiolog fra Universitetet i Oslo og har undervist over 20 år ved Gjennestad Gartnerskole. Han er nå ansvarlig for greenkeeperopplæringen ved skolen.

Hans Løveid er utdannet ved BI og har arbeidet en mannsalder i det private næringsliv som selger, administrator og leder både som ansatt og som selvstendig næringsdrivende. Han er aktivt medlem av Oslo golfklubb og har blant annet hatt ansvar for juniortrening. Nå utvikler han et golfprosjekt på Kringsjå.

Lektor Agnar Kvalbein er cand.agric med tilleggsutdannelse i ledelse. Han underviser i golfbanefag ved Gjennestad Gartnerskole ved siden av å være generalsekretær i NGA.

UNDERSØKELSE

Arbeidsforhold på golfbanen

Av Agnar Kvalbein

Presentasjon av en undersøkelse

Baneansatte trives godt på arbeidet. De får mye positiv tilbakemelding fra golferne, og opplever at de har en trygg arbeidsplass. Det er derfor ikke mange som ønsker å skifte arbeidsplass, men noen synes det blir mye overtid og lite tid til familie. Særlig er det et savn for noen å ha lite sommerferie.

De fleste baneansatte mener de har klare og gode arbeidsavtaler, men flere savner bedre rutiner for å kunne ta opp og revidere lønns- og arbeidsvilkår. Noen føler seg til og med grovt utnyttet av arbeidsgiver, men de er ikke mange.

Bakgrunn

For noen år siden var det oppslag i Sverige om at baneansatte opplevde et arbeidsmiljø som ikke var tilfredsstillende. Lange dager gjennom hele sommeren og et stort psykisk press førte til mistrivsel og sykemeldinger. Det går rykter om dårlige arbeidsvilkår også i Norge. Det er derfor godt å kunne presentere en undersøkelse som kan gi gode indikasjoner på hvordan forholdene er for banearbeidere ved norske golfbaner.

Undersøkelsen er gjort i samarbeid med NGA. I desember 2002 ble det sendt ut spørreskjema til alle NGA-medlemmer som hadde e-mailadresse. Det kom inn 18 svar. Fordi dette var lite, ble det delt ut spørreskjema til alle deltakerne på Gresskurset 2003. Etter dette satt vi med 76 svarskjema. De som har svart kommer antakelig fra den mest etablerte og faglig oppdaterte delen av næringa. Men jeg mener at svarprosenten er tilstrekkelig til å kunne presentere undersøkelsen som representativ. Den tegner i hvert fall ikke et for negativt bilde av virkeligheten. Resultatene blir her presentert uten subjektive kommentarer fra min side. Leserne får tolke resultatene selv.

Om de som har deltatt i undersøkelsen

60 % er ansatt av golfklubber, mens de andre er ansatt i driftsselskaper. Et par oppgir å være næringsdrivende og faller derfor litt utenfor undersøkelsen på flere områder.

Aldersfordelingen viser en liten overvekt av de under 40, og det er vel naturlig når nesten halvparten oppgir at de har vært i bransjen i mindre enn 5 år.

40 % oppgir at de har lederansvar med et selvstendig ansvar for personalet og budsjett.

Nesten halvparten oppgir at de har faglig bakgrunn for greenkeeperfaget gjennom svensk opplæring, utdanning på Gjennestad eller annen relevant fagutdanning. I tillegg oppgir 10 % at de har utdanning innenfor landbruk.

Vanlige arbeidsforhold på norske golfbaner

Lønnssystem og arbeidstid

Bare 6 % mottar lønn hver 14 dag. De aller fleste praktiserer månedlig utbetaling. 20 % er timelønnet, mens resten mottar fast månedslønn.

På spørsmål om overtidstillegg utbetales etter hvert eller om det samles opp til senere utbetaling eller avspasering, svare 10 at de får dette utbetalt etter hvert, mens 33 svarer at dette blir samlet opp. Legg merke til at bare 43 av 76 har besvart dette spørsmålet.

Overtidsbegrepet er knyttet til den alminnelige arbeidstid. Derfor er det spurt om hva som er alminnelig ukentlig arbeidstid. 44 oppgir at de har 40-timers uke, mens 16 har 37,5 timer alminnelig arbeidstid. Men samtidig oppgir 5 av de 44 at de har betalt spisepause. Dette forkkludrer bildet litt når vi skal sammenligne disse to gruppene. Bare to med 37,5 timers uke har betalt spisepause.

22 personer oppgir at de har lenger arbeidstid om sommeren enn om vinteren. Spørsmålet er ikke presist nok til å fange opp om dette er en formell avtale om utvidet alminnelig arbeidstid slik Arbeidsmiljølovens § 47 åpner for, men det viser at mange baner praktiserer ulik arbeidstid gjennom året.

Spørsmålet om arbeidsbelastning knyttet til helgearbeid og overtid er ikke presist nok formulert i spørreskjema til at jeg kan trekke noen tydelige konklusjoner.

40 personer oppgir at de har faste helgevakter etter oppsatt plan, mens 17 sier at de har vakter i noen helger ved behov.

Hvordan praktiseres disse helgevaktene i forhold til alminnelig arbeidstid? 18 oppgir at helgevaktene godtgjøres som overtid med ekstra betaling. Bare 4 oppgir at de avspaserer disse helgene i form av fridager samme uka. Derimot er det vanlig at helgedagene samles opp og avspaseres om vinteren. Hele 27 personer oppgir en slik ordning.

Overtidsgodtgjøring

50 skjema inneholdt opplysninger om satser for overtidsgodtgjøring.

De aller fleste svarene viser at tilleggssytelsen ved overtid er 50 %. Noen har 100 % om kveldene etter bestemte klokkeslett (9 svar). De fleste som har tillegg har 100 % på røde dager. Når det gjelder lørdagsarbeid har en tredel 50 % tillegg og resten 100 %.

Det er verd å legge merke til at 26 personer oppgir at de ikke har noe tillegg for overtid. 4 av disse oppgir samtidig at de ikke har noe ansvar på banen, mens de fleste av disse oppgir at de har et lederansvar i større eller mindre grad.

Ferieordninger

Det er ikke uvanlig med utvidet ferie i forhold til ferielovens bestemmelser. Hele 38 oppgir å ha 5 uker eller mer, mens 26 oppgir 4 uker og en dag ferie. 5 enkeltpersoner oppgir å ha 6,7,8,9 eller 12 uker ferie.

På spørsmål om hvor stor del av ferien som tas ut om sommeren, oppgir en at han ikke har sommerferie i det hele tatt, 19 har en uke, 23 har to uker og 6 har 3 uker ferie.

forts.

UNDERSØKELSE

Arbeidsforhold på golfbanen

Pensjon og andre goder

Pensjonsordninger er ikke mye utbredt på norske golfbaner. 65 % oppgir at de ikke har noen pensjonsordning. 18 personer oppgir å ha en pensjonsordning knyttet til arbeidsforholdet, og en tredel av disse (6 personer) oppfatter pensjonsordningen som god.

Derimot er det helt vanlig at arbeidsgiver holder arbeidstøy, og 60 % får dekket telefonkostnader. Svært mange oppgir gratis medlemskap i klubben, men jeg er litt i tvil om alle disse faktisk har gratis medlemskap eller om de bare får spille fritt på egen bane.

Sporadisk forekommer også andre goder som mat på arbeidsplassen, fri bil, rimelig husvære eller medlemskap for familiemedlemmer, men dette er ikke vanlig.

Opplevelse av egen arbeidssituasjon og arbeidsavtale

Informantene ble spurt om å ta stilling til en rekke påstander. Avkryssingsalternativene var: Passer

slett ikke, passer ikke, nøytral, passer, passer meget godt. På dette grunnlaget kan vi danne oss et inntrykk av hva de mener om forskjellige forhold ved sin egen arbeidssituasjon. Nesten alle 76 svarte på disse påstandene.

Kommentarene viser at trivselen i arbeidet er svært stor. Bare en person mener at påstanden "Jeg trives svært godt i jobben" ikke passer! En av årsakene kan være at 58 av 72 svarer at de stadig får positiv tilbakemelding fra golferne om den jobben de gjør.

Men det er likevel en liten gruppe som ser etter andre jobber. 10 % oppgir at de stadig vurderer å finne en annen jobb, og enda noen flere vil takke ja til et jobbtillbud fra en ny arbeidsgiver. Vi vet ingenting om årsakene til dette.

Påstanden: "Jeg synes jeg har god lønn" bekreftes av 50 %, mens 31 % ikke vil uttrykke seg slik. De som har arbeidet kort tid i bransjen er i flertall blant dem som mener at de fortjener mer lønn.

Fra oppslagene i svensk golfmiljø var det lagt vekt på det store psykiske presset noen greenkeepere følte.

Undersøkelsen bekrefter at flere føler et slikt press. Påstanden: "Jeg føler så stort ansvar for banen at det går ut over nattesøvnen mange ganger", ble støttet av 19 personer. De utgjør 26 % av svarene. Når vi sammenholder med at 40 % av informantene oppgir at de har lederansvar, må vi kunne konkludere med at en betydelig del av sjefsgreenkeeperne opplever et psykisk press som går ut over nattesøvnen mange ganger.

Vi må også nevne de svarene som peker i retning av et behov for forbedringer. Omtrent en tredel av de spurte opplever det ikke som lett å ta opp forhold som de er misfornøyde med. Like mange savner en klar og ryddig tariff, og nesten 40 % etterlyser gode rutiner for lønnsjusteringer.

18 % mener at de har en lite presis arbeidsavtale som åpner for mye skjønn og uklarheter.

Undersøkelsen forsøkte å få fram synspunkter på ferie og fritid. Det virker som om mange aksepterer en arbeidssituasjon med mye arbeid om sommeren og avspasering og ferie om vinteren. Vi har ikke innhentet opplysninger om familieforhold, men en tre-

del forholder seg nøytralt til påstanden om at jobben gir alt for lite tid sammen med familien. Det kan tyde på at en relativt stor gruppe ikke har nær familie som krever samvær. Ellers er det en tredel som ser på dette som et problem. Den siste tredelen synes ikke at dette er vanskelig. Det var ingen aldersgrupper som pekte seg ut spesielt på dette punktet.

Halvparten av de spurte synes det er OK å kutte ut sommerferien bare man får skikkelig ferie om vinteren. 40 % synes ikke dette er OK. Undersøkelsen viser også at det ikke er lett å få tatt sommerferie. Bare 20 % opplever det greit å få tatt ut 3 uker sommerferie.

Overtidsmengden kan også være et problem for noen. Bare 20 % synes at de arbeider lite overtid. Over 60 % benekter at de arbeider lite overtid.

En påstand var ment å avsløre vonde følelser i forhold til arbeidsgiver. 6 personer mente at påstanden "jeg føler meg ofte grovt utnyttet av arbeidsgiver" var passende. Ingen mente at denne påstanden passet meget godt.

Konklusjon

Undersøkelsen viser at det ikke er grunnlag for å påstå at baneansatte på norske golfbaner har dårlige eller spesielt uryddige arbeidsforhold. Likevel viser undersøkelsen at noen

savner bedre rutiner for å ta opp lønns- og arbeidsforhold, og at noen ser behovet for en klarere arbeidsavtale.

Særlig forhold rundt overtidsgodtgjørelse synes å være lite tilfredsstillende for noen.

Relativt mange har lite sommerferie, men mange synes dette er akseptabelt ut fra en helhetlig vurdering av egen situasjon.

Lenge trodde man at
bladgjødning primært
trengte inn gjennom
spalteåpningene...

men nå vet vi at spalteåpningene ofte er lukket under perioder med stress og at den eneste mulige inngangen da er gjennom porene i kutikula. En effektiv bladgjødning har en molekylstruktur som er liten nok til å trenge inn i disse små porene. Intake-serien er utviklet spesielt med tanke på dette.

Intake Fe er en unik bladgjødning som inneholder chelatert jern.

Intake PK er en bladgjødning med høyt fosfor- og kaliuminnhold som gir sunne planter, stimulerer rotvekst og styrker cellene.

Intake Ca motvirker raskt kalsiummangel hos planter.

Intake Mg er en bladgjødning som inneholder chelatert magnesium.

Intake Green er en komplett bladgjødning som gir næring direkte til planten, gjør den mer motstandsdyktig, sikrer rask spiring, men uten å forårsake plutselig vekst.

Intake Tuff Turf er en unik bladgjødning med høyt kaliuminnhold som gjør gress motstandsdyktig mot sykdommer og stress.

Intake Pro er spesielt beregnet for bruk på sportsgress før turneringer og konkurranser.

Intake Aminoxtra er en unik bladgjødning som inneholder plantebaserte aminosyrer og organiske syrer, naturlige hormoner og polysakkaridforbindelser. Gir sunne planter, stimulerer rotvekst og bidrar til å motvirke sykdommer.

Intake Carbon-ize gir et høyt nivå av lett tilgjengelige karbohydrater når det brukes regelmessig som en del av et program, og vil forbedre både rotmassen og toppveksten og gi lett tilgjengelig næring til mikroorganismer i jordsmonnet.

AMTEC NORGE AS
PO Box 2, 1324, Lysaker, Norge
Tlf: 80 03 52 35 Fax: 67 82 91 66
Epost: amtecnorge@amenitytechnology.com
Web: www.amenitytechnology.com

Arbeidsrett på golfbanen

Av Agnar Kvalbein

Noen vanskelige punkter

Banearbeidere har bakgrunn i ulike miljøer. En god del er bønder og har ingen tradisjoner for å forholde seg til tariffar og arbeidstidsbestemmelser. Andre har yrkesbakgrunn fra områder der detaljerte tariffar og avtaleverk var en selvsagt del av hverdagen.

Jeg tror ikke de som søker seg til golfbaner forventer å få et spesielt velregulert arbeidsliv. Alle vet at de går inn i et arbeid med store sesongvariasjoner. Været og endringer i turneringsplaner skaper mange overraskelser. Fleksibilitet og en smule storsinn er derfor nødvendige egenskaper for å trives i bransjen.

Men selv om det ikke foreligger noen tariffavtaler er det visse lover som gjelder. Noen bestemmelser kan man fravike ved avtale, men de fleste er minimumskrav som er ment å gi den enkelte den beskyttelse som er nødvendig for å holde ut et langt yrkesliv med skiftende forutsetninger med tanke på familieforhold, helse eller personlige kriser.

Det er særlig tre lover som er viktige.

Trygdeloven skal blant annet sikre den enkelte sykepenger og støtte under egen og nær families sykdom. Disse reglene er trolig godt kjent for de fleste, men en ekstra gjennomgang av disse rettighetene er lurt spesielt når man venter barn. Jeg går ikke nærmere inn på dette her. Hjemmesidene til trygdeverket har mye god informasjon. www.trygde-taten.no

Arbeidsmiljøloven (AML) er fundamentet som hele arbeidslivet hviler på. Mye av denne omhandler forhold knyttet til helse, miljø og sikkerhet, men også en rekke hverdagslige forhold som lønnsutbetaling og arbeidstid reguleres av denne.

Ferieloven har bestemmelser om feriefritidens lengde og plassering, og skal også sikre oss feriepenger.

Jeg skal bare ta fram noen punkter som jeg tror er viktige for banearbeidere på golfbanen.

Arbeidsavtale

Alle arbeidstakere skal ha en skriftlig arbeidsavtale. Hva som må være med i denne er satt opp i AML § 55C. Det som står her er et minimumskrav til innhold, for eksempel partenes identitet, arbeidsstedet, arbeidsforholdets varighet med mer.

Denne arbeidsavtalen er svært viktig. Fordi det på de fleste golfbaner ikke foreligger noen tariffavtale vil det være behov for å ta med langt flere punkter enn de som er minimumskravet for å unngå ubehagelige diskusjoner i etterkant.

Som en service overfor NGA sine medlemmer har jeg lagt ut et forslag til en mer komplett arbeidsavtale på NGA sine medlemssider. Denne kan lastes ned og brukes som en huskeliste i møte med arbeidsgiver.

Overtidsproblematikk

I et sesongyrke som greenkeeping er det ikke til å unngå at det blir overtid. Overtid er pålagt arbeid utover den alminnelige arbeidstid. I AML er alminnelig arbeidstid definert som maksimalt 40 timer pr. uke og 9 timer i døgnet.

Det er en lang rekke bestemmelser om arbeidstid og overtid i AML kapittel 10.

Et prinsipielt vanskelig spørsmål er om ledere omfattes av disse bestemmelsene. I § 41 står det at dette kapitlet ikke gjelder arbeid av ledende art og arbeid av andre som har en særlig selvstendig stilling innen virksomheten. Unntaket gjelder ikke arbeidsledere og andre i liknende stillinger som i arbeidstida følger dem de er satt til å lede.

Mange sjefsgreenkeepere mottar i dag ikke overtidsgodtgjørelse ut fra en tanke om at de har fullmakt til å ansette folk og pålegge andre arbeid. Hvis denne praksis skal være lovlig må det være fordi sjefsgreenkeeper i arbeidstida ikke følger dem de er satt til å lede. Jeg tror det kan bli stilt spørsmål ved om vi har mange slike lederstillinger på norske golfbaner. Det kan være greit at dette forholdet er definert ved en ansettelse.

Et annet vanskelig punkt er overtidsgodtgjørelse. Etter AML § 49 heter det: For overtidsarbeid skal betales et tillegg til den lønn arbeidstakeren har for tilsvarende arbeid i den alminnelige arbeidstid. Tillegget skal være

minst 40 pst. De fleste golfbaner praktiserer et høyere tillegg, men på noen arbeidsplasser er det vanlig å omregne denne godtgjørelsen til fritid som tas ut om vinteren. Det er tvilsomt om denne praksis er lovlig ut fra ordlyden i denne paragrafen. Trolig vil en ansatt kunne kreve at et overtids tillegg på 40 % utbetales i penger. Resten av overtidsgodtgjørelsen kan man avtale å avspasere på et egnet tidspunkt.

Ulovlig mye overtid må ikke forekomme. Fordi det ofte oppstår et stort arbeidspress noen måneder om sommeren, vil jeg anbefale at man setter seg inn i bestemmelsene i AML § 47. Her åpnes det for at man kan ha varierende arbeidstid gjennom et arbeidsår. Denne bestemmelsen vil gjøre det mulig å arbeide lengre dager i perioder uten å komme i konflikt med bestemmelsene om maksimal overtid.

Feriefritid

Ferielovens bestemmelser sier at man har krav på 25 virkedager feriefritid (4 uker a 6 dager + "Grodagen") i året. Tilvarende skal arbeidsgiver utbetale 10,2 % av feriepengegrunnlaget som feriepengen når man tar ferien. Det står også i loven at minst 3 uker ferie skal gis sammenhengende om sommeren. Men denne bestemmelsen kan fravikes ved skriftlig avtale. Det er ikke uvanlig med slike avtaler på golfbanene, men jeg vil anbefale at en slik avtale gjøres tidsbegrenset. Det kan komme situasjoner der disse ferieukene blir svært verdifulle. Det vil for de aller fleste oppleves som et stort tap å aldri ha sommerferie sammen med barna sine.

Mange bransjer har innført den femte ferieuka. Det gir 30 virkedager fri. 5

uker ferie er også innført på mange golfbaner. Noen få golfbaner har til og med innført enda mer ferie som en kompensasjon for bortfall av sommerferie eller andre ulemper.

Revisjon av arbeidsavtaler

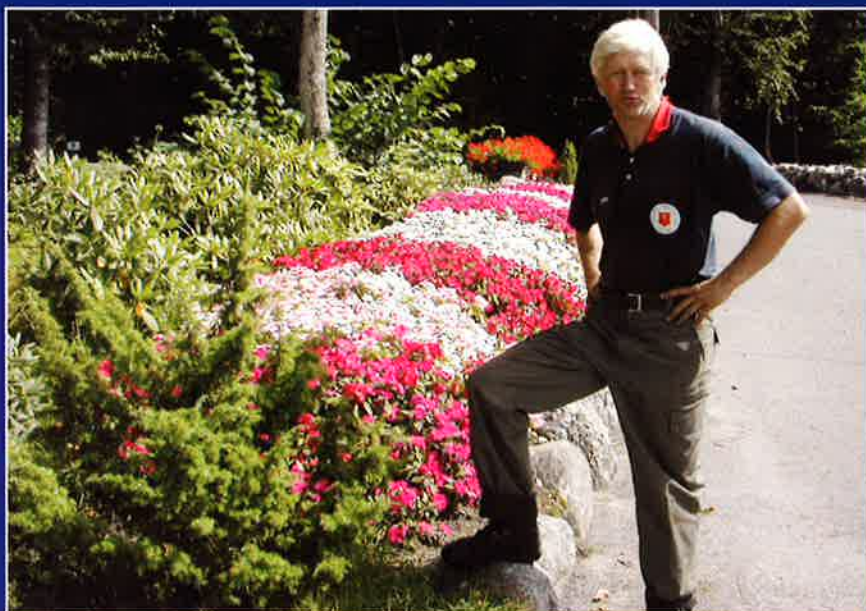
Fordi det vanligvis ikke foreligger noen tariffavtaler er det behov for å ha med et punkt i arbeidsavtalen om når og hvordan avtaler skal revideres. De fleste synes ikke det er behagelig å ta opp spørsmål om egen lønn. Det beste er derfor om arbeidsgiver tar initiativ til dette på et fast tidspunkt hvert år. Dersom arbeidsgiver skulle glemme dette, er det en fordel om dette er omtalt i arbeidsavtalen. Det gjør det lettere å minne arbeidsgiver på saken.

Noen arbeidsgivere ønsker å ha en enkel arbeidsavtale som forblir uforandret så lenge arbeidsforholdet varer. Det er selvsagt mulig, men det kan gjøre det nødvendig å opprette en rekke tilleggsavtaler i form av stillingsintruks eller en lønnsavtale som omfatter ordninger for overtid, godtgjørelse og avspasering og avtaler om ferieavvikling.

Alt dette krever litt kunnskap. Som ansatt på golfbaner er du som regel din egen talsmann. Derfor kan det være lurt å sette seg inn i noe av dette. www.lovdata.no gir oppdatert oversikt over lovverket. Arbeidstilsynets hjemmesider www.arbeidstilsynet.no kan besvare mange spørsmål.

I norsk greenkeeperopplæring nivå 1 inngår det et kurs i arbeidsforhold. Det kan tas om enkeltkurs på Gjennestad. Se www.gjennestad.no for informasjon om tidspunktet.

ERFA TREFF MED FK PÅ VGK

Omtrent 50 glade greenkeepere og andre interesserte troppet opp på den ærverdige banen til Vestfold Golf Klubb torsdag 12.juni 2003. Fra Grimstad i sør, til Mjøsas bredder i nord trakk de alle sammen til en av Vestfolds mange underverker. Solen skinte og vi smilte og koste oss. En'friday' til nytte og inspirasjon.

Sjefen sjøl, Oddbjørn Tidemann, ønsket oss velkommen og geleidet oss opp på loftet over restauranten. De som ikke fikk stolplass satt på golvet, stod i trappa eller som Hauane fra Larvik: stod i vinkel opp under taket. Felleskjøpet med Jon Atle Repstad i spissen, ledet innedelen av erfatreffet. Mange hadde innspill om det meste og det ble slik et erfatreff skal være, utveksling av meninger og erfaringer. Det ble konstatert at fosfor var et så stort tema at det måtte bli et eget emne på vinterens gresskurs.

Vestfold Golfklubb, som ble etablert i 1958 har hele tiden hatt et godt rykte. Etter som årene gikk måtte imidlertid noe gjøres med deler av banen. Seks nye hull er nå anlagt og 'problemområdet' er lagt om til korthullsbane. Alt har blitt meget bra og banen har så absolutt tatt vare på sitt gode rykte. For en ikke så langtstående grøntkortspiller, kan noen av hullene likevel virke noe lange. Men utfordringer er jo til for å håndteres, så banen er testet opptil flere ganger med vekslende hell. Oddbjørn har med seg tre faste, fire sesongarbeidere og fire sommerhjel-

per til 14 da green, 5,5 da tee og 140 da fairway for å gjøre golfspilleren fornøyd sesongen gjennom. Den som har hatt æren av å være med Oddbjørn på en runde, hører tilropene og ser smilet fra de garvede medlemmene og skjønner at dette har gjen- gen lykkes med.

Folkemengden ble vist rundt på banen og Oddbjørn kunne fortelle; at vinteren hadde vært snill mot banen i år. Noe isbrann, men lite sopp. Om en følger læreboka aldri så mye, så er det ingen garanti for et vellykket år. Vær og vind rår man ikke over. Mens vi bevandret banene og trampet, luktet og rev i både rødsvingel og engkvein, åpenbarte det seg en bane med mange fine hull og tilbehør. Som vanlig ble flere greenkeepere observert med nesa langt ned i tatchen. For en vanlig menigmann kan det se ut som en gjeng med struts når greenkeeperne beskuer en green på nært hold.

Noen av greenkeeperne avsluttet besøket med en runde etter god servering på klubbhusets veranda.

Oddbjørn forteller. Skal tro hva han sier.

REINHARDT PÅ BESØK I KVINESDAL

I sommer stakk Øystein Nøkland fra Reinhardt Maskin innom oss på Kvinesdal Golfklubb for å demonstrere et par maskiner. Det var ikke mange som var møtt fram, men maskinene virket interessante. Derfor tok jeg noen bilder til Gressforum.

Det ene var en dressemaskin med en såkalt spinner. Den leverte et veldig jevnt resultat. Meningen var at en skulle slippe å kjøre dressenett etterpå.

Den andre maskinen de hadde med var en spesialmaskin for å renovere områder med mye tatch. Maskinen var utviklet av en nederlander med ansvar for mange fotballbaner. Han hadde utviklet flere maskiner for drenering og renovering av nedslitte og håpløse baner. Den maskinen som var

på Kvinesdal het Koro Field Topmaker. Det var en vertikaskjærer som kunne gå både dypt og ta bredt. Avfallet ble tatt rett over i tilhenger ved siden av. Det virket ganske interessant, for tykk tatch begynner å bli et problem mange steder. Maskinene ble visst-

nok også vist fram på andre baner på Østlandet, så det er sikkert flere greenkeepere som kan ha meninger om disse.

Hilsen Roy Trydal

Østfold Gress A/S og Sport og grøntanlegg A/S

«High teck» Hydrosåing

Sport og grøntanlegg AS
hydrosår golfbaner.

Et topp resultat 3 uker senere.

Vi utfører hydrosåing på golfbaner og andre større uteområder som trenger erosjonssikring og rask etablering av grøntarealer.

Sommeren 2002 utførte vi etablering av alle grøntarealene på nye Kragerø golfbane som ble meget vellykket. Både greens, tees, fairways, roughs, og bratte skråninger rundt hyttearealer ble sprøytesådd. Med det nye sprøytesåingsutstyret limer vi frø fast til bakken sammen med gjødsel, hydro-gele, fargestoff og mulch (papirmasse). Det legger et "lokk" over det hele, som reduserer avrenning.

Bane ansvarlig Kim von Essen uttalte i sin sluttrapport om Kragerø bl.a. følgende.

«Den nye formen for (high teck seeding) er som jeg ser det, den største nyheten innenfor golfetablering som har kommet siden automatvanning ble introdusert»

Ferdigplen til alle formål

- Leverer/legger ferdigplen over hele landet.
- Produserer alle typer plen, til alle typer formål.
- Både vanlig småruller, og størruller ferdig lagt.
- Norges eneste produsent av greengress.
- Har for levering blandinger av både ren kryphvein og av rødsvingel, enghvein.
- Leverer vasket, fri for matjord.
- Klippes hver dag på 7mm.
- Leverer ren engrapp til områder med stor slitasje
- Leverer rødsvingel/engrapp til f.eks tee-steder.
- Vi utfører også resåing av alle typer plenarealer med «rapid turf»

Fosshaugane fotballbane,
Sogndal.

Sport og grøntanlegg AS legger plen foran Stortinget.

Norsk Landskapstre A/S

Vi produserer for salg norske treslag til alleer, landskapsbeplantninger og til revegetering.

Vår produksjon baserer seg utelukkende på frømateriale av norsk hærkomst. Trærne produseres på friland og rotskjæres hvert 2 eller 3 år avhengig av treslag. Leveres med godt utviklet rotklump pakket i strie. Høyder opptil 4 – 5 meter og stammeomkrets 14 cm.

Rabatter avhengig av kvantum. 1 år spesielt gunstige priser på hengebjørk, svartor og rogn.

Vi produserer også et stort utvalg av pil og vier (Salix-arter) til beplantninger langs vassdrag, bekker, dammer og til revegetering.

Fra vår produksjon i Rygge

Produksjonen baserer seg på stiklingsmateriale fra Sørøst- Norge. Pil leveres både som større flerårige trær / busker med rotklump og som ettårige barrotsplanter. Vier leveres kun som barrot.

Pil og vier er robuste treslag med rask ungdomsvekst. Stort mangfold i vekstform og –høyde som varierer fra lave, krypende sorter til trær. Flere sorter har vakker barkfarge og gåsunger på våren. Egner seg godt som dekorative innslag i golfanlegg.

Meget gunstige priser i forhold til andre treslag.

Til Greenkeepere og banepersonell

Invitasjon til sesongavslutningstur m/seminar og studiebesøk.

I samarbeid med Baskarpsand og Floratine Scandinavia inviterer vi på avslutningstur til Sverige 22. til 24. oktober 2003.

Foreløpig program for turen:

Onsdag 22. oktober:

Avreise Oslo kl. 07.00 til Baskarpsand i Sabo v/Jønkøping
12.30 Lunsj og omvisning på Baskarpsands fabrikk
17.00 Reise til hotell i Skövde
20.00 Middag i Skövde

Torsdag 23. oktober:

Billingen Golfklubb v/Skövde:

09.00: EZGO JACOBSEN golf turnering med vandrepokal
13.30: Lunsj på golfbanen
14.30: Toppdressing av Baskarpsand med Turfco SP 1530 Toppdresser
19.00: Middag med premieutdeling

Fredag 24. oktober

09.00: Floratine seminar på Billinge Golfklubb
13.00 Lunsj på hjemveien
Ankomst Oslo ca. kl. 19.00.

Påmelding til Jan O. Ormseth på tlf. 4804 7643 eller
e-post: jan.ormseth@eik-hausken.no

Med vennlig hilsen for
Eik & Hausken Oslo
Jan O. Ormseth

Eik & Hausken Oslo
SVENNINGSSENS

Golf, park og hage

NGA'S FIRMAGU

ALBATROSS

AmTec Norge AS

Nordtømme Management,
Postboks 2, 1324 LYSAKER

Att: Simon Augustsson
Tlf: 80 03 52 35 Mob: 920 28 877
Fax: 22 41 13 88
e-post: a-kar-li@online.no

Forhandler av: spesialgjødsele til golfbaner, godt utvalg i minipillettert organisk gjødsele, samt noen av markedets beste rotstimulanter og jordforbedringsmidler.

Eik & Hausken Oslo AS

Knud Brynsvei 1-3
PB 56 Alnabru, 0614 OSLO
Att: Jan O. Ormseth
Tlf: 23 37 90 70 – fax: 23 37 90 89
mob: 480 47 643
E-mail: post@eik-hausken.no
Hjemmeside: www.eik-hausken.no
Ny Textron importør.

Forhandler av: Jacobsen og Ransomes gressklippere, New Holland traktorer, kompakttraktorer og gressklippere, Cushman arbeidsbiler med redskap, E-Z Og golfbiler, Turfco toppdressere, Ryan luftere og oppsamler, Hardi sprøyteutstyr, løvutstyr, flishuggere, tilhengere, jordfresere, grøfteutstyr, Husqvarna klippere m.m.

Felleskjøpet Øst-Vest

Såvareavd., Postboks 3344 Holstad, 1402 SKI
Tlf: 64 97 53 49
fax: 64 97 53 50, 23 – www.felleskjøpet.no
e-post: jon.repstad@felleskjøpet.no
Forhandler av: Spesialblandinger frø, gjødsele, plantevern, veksttorv, drenerør.

BIRDIE

Gress-service 90 AS

Att: Knut Johnsrud,
Barlindveien 7, 3512 HØNEFOSS
Tlf: 32 13 43 88 – mob: 906 84 435
fax: 32 12 42 33 – E-post: knut@gs90.no
Forhandler av: Din totalleverandør av kvalitets-utstyr til golfbaner.

Hako Ground & Garden AS

Att: Øyvind Martiniussen,
Besøksadr.: Verkseier Furulundsvei 13 på Alnabru
Adr.: pb 73, N-0614 OSLO
Tlf: 22 90 77 60 – mob: 901 47 475
fax: 22 90 77 70
E-post: hako@hako.no – www.hako.no

Forhandler av: Toro spesialklippere for golf og snøfresere, sylindere- og rotasjonsklippere, Hako rengjøringsmaskiner. Sisis plenvedlikeholdsutstyr. Club car golf og arbeidsbiler, el. og bensin.

Reinhardt Maskin AS

Att: Øystein Nøklund,
Hvamveien 2, 2013 SKJETTEN
Tlf: 63 84 62 30 – mob: 917 73 640
fax: 63 84 21 00

Forhandler av: John Deere gressklippere, bunkerraker, transportere. Charterhouse toppdresse- og gress-behandlingsutstyr. Amazone vertikalskjærere. Vertidrain og Vertiseed.

ISS Skaaret AS, avd vannteknikk

Att: Serhat Øzsatici,
Adr: pb 229, 1372 Asker
Tlf: 66 76 17 70 – mob: 901 05 713
fax: 66 90 12 95 – E-post: s48@skaaret.no
Forhandler av: S48, Rain-Bird vanningsanlegg, Salg- Service- Montering.
www.skaaret.no

PAR

AnalyCen AS (analyse-laboratorium)

Møllebakken 50, Pb. 3124, 1506 Moss
Att: Kristin Urkedal eller Cecilie Kildahl
tlf.: 69279800 el. 69279813
Fax: 69279810
E-mail: kristin.urkedal@analycen.no
Hjemmeside: www.analycen.com
Vi utfører analyser innen landbruk, miljø og næringsmidler. Vi setter sammen en analysepakke for din golfbane med hensyn på jord vanningsvann og avrenning. Raske svar, konkurransedyktige priser og høy kvalitet. Kontakt oss for mer informasjon og råd om prøvetaking.

Beva Bevattningsteknik AB

Att: Rolf Lust
Radiövägen 27d, S-135 26 TYRESÖ
Tlf: +46 87 12 95 90 – fax: +46 87 42 10 05
Forhandler av: Buckner, Legacy, Perrot, Watermatic. Prosjektering, levering og installasjon av automatisk vannsystem for alle typer grøntanlegg

Bionor Naturgjødsele

Norrhaug Gård, Golsfjellet
3550 GOL
Tlf: 32 07 38 33-faks: 32 07 37 41
Produsent/forhandler av: Kompostert og tørka hønsegjødsele

Bjørn O. Hanche

Att: Bjørn O. Hanche,
Baggerødgt. 12, 3182 HORTEN
Tlf: 33 04 61 25 – mob: 941 52 595
Forhandler av: Golfbanebygging, graving og planering, transport, steingjerder og jordsortering. Ref. Borre golfbane og Fritzøe Gård golfbane.

E. Marker Holding A/S

att: Salgschef Carsten Marker
Transitvej 16
6330 Padborg, DANMARK
Tlf.: +45 74670808 - Fax: +45 74670890
Mobil: +45 405 97 467
E-mail: salg@markerholding.no
www.pgm.no

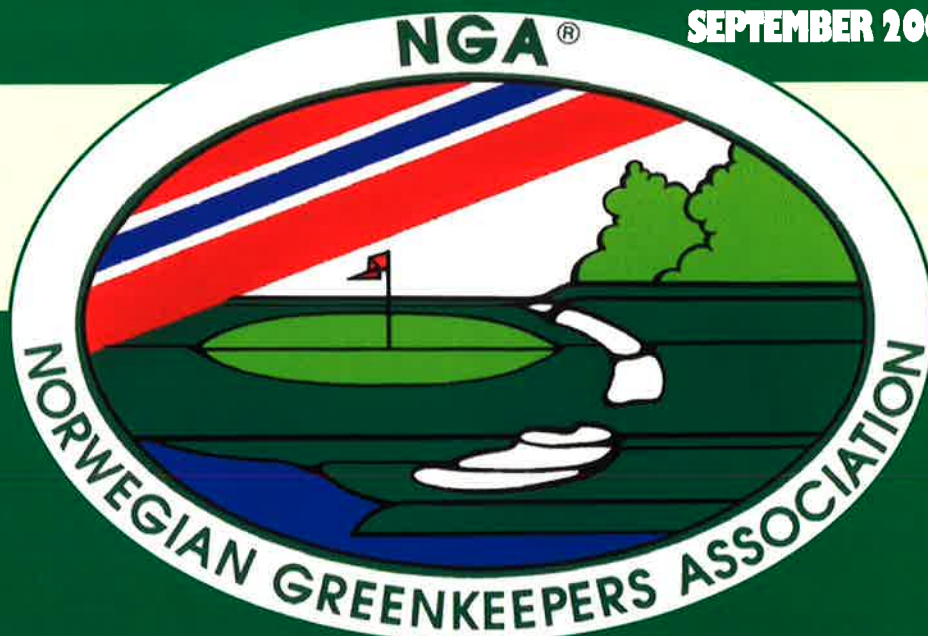
Forhandler av: Miljøvennlige gjødslingsprodukter fra Roots Inc. i USA og Osmo i Belgia: mikrogranulerte organisk baserte NPK produkter samt 100% organisk gjødsele. Flytende chelaterete produkter som mikronæring, jern og avspendingsmidler. Mycorrhiza produkter til hurtig etablering av greener. Fra Prizelawn i USA: et stort program av professionelle gjødselspredere til golfbanen. Fra Graden i England: dybdevertikalskjærere som fjerner thatch og gir luft til greenene i en og samme arbeidsoperasjon.

Franzefoss Kalk AS

Att: Sveinung Folkvord
Postboks 53, 1309 Rud
Telefon: 67152063-Mobil: 480 92 433
Telefax: 67152061
E-post: sveinung.folkvord@franzefoss.no
Hjemmeside: www.franzefoss.no
Forhandler/produsent av: Vekstjord og jordforbedringsprodukter

ISS Skaaret AS

Att: Per Ottar Skaaret,
Postboks 229, 1372 ASKER
Tlf: 66 76 17 70 – mob: 901 05 715
fax: 66 90 12 95
www.skaaret.no
Forhandler av: Golfbane-bygging, vanningsanlegg, greenkeeping på kontrakt, produksjon vekstsand

Norsk Industrielje AS

Postboks 6169 Etterstad,
0602 OSLO
Tlf: 22 68 17 66 – fax: 22 67 80 10
E-mail: relekta@relekta.no
Forhandler av: Omega smøreoljer, smøre-
fett og tilsetninger. Gratis vedlikeholdsplan
for brukere av omega, be om demonstra-
sjon.

Norsk Jordforbedring A/S

Att: Torleiv Næss Ugland,
Reddalsveien 219, 4886 GRIMSTAD
Tlf: 37 09 19 64 – mob: 957 08 478
fax: 37 09 19 65
E-post: tu@solum.dk eller ton-u@online.no
www.solum.dk
Forhandler/produsent av: Vekstmedie til
oppbygging av greener. Toppdressing og
jordforbedringsprodukter.

Ole Chr. Bye AS

Att: Aage Solbrekke
1890 RAKKESTAD
Tlf: 69 22 53 00 – mob: 918 87 566
Forhandler av: Gressmaskiner

Park og Golfmaskiner AS

att: Svein Haug
Sam Eydesvei 5b
pb 390, 1411 KOLBOTN
Telefon: 66813300 – Telefax: 66813301
Mobil: 90780797
E-mail: post@pgm.no
www.pgm.no
Forhandler av: Gressklippere: JACOBSEN
og RANSOMES, Spesialmaskiner: RYAN og
CUSHMAN, Golf- og arbeidsbiler: E-Z-GO,
Golfgjødsel: SCOTTS, Driving Range utstyr:
PARETO, Baneutstyr: PAR AIDE og STAN-
DARD GOLF

Sand-Andersen

Att: Rune Andersen, Egil Andersen
Postboks 1052-City, 1440 DRØBAK
Tlf: 64 93 00 14 – mob: 901 60 047
Fax: 64 93 00 14
E-post: sand.andersen@online.no
Forhandler av: Greensand, bunkersand,
dressand med eller uten torv og kompost.
All sand er vasket og støvfri.

StarmoSand AS

Att: Thorstein Solberg
2415, HERADSBYGD
Tlf: 62 41 85 30 – mob: 950 77 624
Forhandler av: Alt i sandprodukter til golf.
Skreddersyr produkter etter kundens ønske.
Vekstmasse - USGA standard eller etter
ønske. 3 typer dressand, bunkersand.

Tveit A/S

Att: Gunnar Tveit,
Kvalebergsvn. 21, 4016 STAVANGER
Tlf: 51 81 21 84 – mob: 905 60 660
fax: 51 81 21 81
e-post: gunntve@online.no
Forhandler av: Ransomes, Cushman, Ryan,
Brouwer, Westwood, Mountfield, Sisis.

TWT Sport A/S

Att: Jan Erik Gundersen,
Nadderudveien 34, 1357 BEKKESTUA
Tlf: 67 10 81 00 – mob: 905 30 433
fax: 67 10 81 01
E-mail: jeg@twtsport.no
Forhandler av: Driving range utstyr,
Standard Golf-Baneutstyr, golfbaneutstyr Aps
og Oxland. Utslagsrammer, matter, driving-
range baller og nett.

VVS Comfort AS

Att: Gunnar Grimeland,
Tunveien 14, 1820 SPYDEBERG
Tlf: 69 83 85 85 – mob: 942 23 044
fax: 69 83 82 75
Forhandler av:
Toro automatiske vannings-anlegg.

Wam Traktorservice

Att: Arild Wam,
Ringeriksveien 342, N-3408 TRANBY
Tlf: 32 85 14 86 – fax: 32 85 22 17
E-post: wam-tra@online.no
Forhandler av: Toro klippere og utstyr,
spesial-hengere, kompakt-traktorer,
landbruksutstyr.

Wolstad Sandforretning AS

Travbaneveien 12, 3300 HOKKSUND
Tlf: 32 78 48 48 – fax: 32 83 47 96
E-post: wolstadsand@c2i.net
www.wolstadsand.no
Produsent av: Dressand med og uten
torv/kompost. Bunkersand og vekstlag.

Østfold Gress AS

Att: Johnny Trandem,
Rød Gård, 1570 DILLING
Tlf: 69 26 60 50 – mob: 942 86 023
fax: 69 26 60 57
E-post: info@ostfoldgress.no
www.ostfoldgress.no
Forhandler av: Ferdigplen til alle formål.
Vasket sportsplen og greengress av
krypkvein og rødvingel/engkvein. Hydrosåing
av golfbaner. Landskapstrær for golfbaner.

Bestilling av plass i firmaguide:
NGA tlf: 35 59 04 99
fax: 35 59 49 29
e-post: adm@nga.no

Statusrapport fra Byneset golf, Trondheim

Av Olav Noteng

Som kjent var sist vinter, en meget tøff utfordring for spesielt sportsgress, men også andre grasdekte areal i Midt-Norge. Store deler av dyrket mark stod under tykk stâlis, enkelte plasser over 60 døgn. Som kjent liker plantene dårlig slike påkjenninger.

Derfor fikk vi på Byneset Golf i Trondheim, virkelig smake på problemene som kan oppstå rundt det å drive golfbane i Norge. Bilder som viser isdekket, ble vist i et tidligere nummer av Gressforum. Jeg vil i denne artikkelen prøve å formidle noen av våre erfaringer.

Året startet med gresskurs, hvor undertegnede og min assistent Ole, deltok på NLH sitt kurs med bla. evaluering av egne baner. Flere andre konkluderte med at vinterskader var største problem og utfordring. Vi fra Byneset var kjepphøye og mente at vinterskader ikke var noe problem hos oss, da klimaet ikke tillot isen å ligge sammenhengende lenge nok til at skader oppstå i betydelig grad. Det stemte nok også inntil da, for tidligere vintrer hadde nemlig gitt oss denne erfaringen.

Sannsynligvis var det omtrent samtidig som vi skrev vår evaluering, at den store skaden var i sin startfase hjemme.

Byneset Golf er et anlegg som ligger ca 25 km utenfor Trondheim sentrum, og har bygd 19 av totalt 27 hull. I tillegg har vi et stort treningsfelt med 3 treningsgreens i full størrelse, gressodling og Driving Range på ca 40 daa.

Foreløpig greenareal: 14 daa., teeareal: 13 daa., FW: 160 daa. Banen er tegnet av Donald Steel, entreprenører har vært Bjørn Hanche på green, tee og bunkers, i samarbeid med Lars Høyem AS på masseforflytting og drenering og ledninger. Jordbearbeiding og tilsåing er utført av lokale krefter, først i samarbeid med Claes Mellgren, senere med Kim von Essen som rådgiver.

Fjorårets sesong var vår første med en ferdig etablert bane, etter starten på anleggsfasen, høsten 99. Deretter har bygging og etablering gått i flere etapper inntil vi kunne presentere en meget bra bane, sett fra en greenkeepers synspunkt. Derfor ble nedturen som skulle komme, nærmest som en uvirkelig opplevelse, som satte oss helt ut i en periode. Etter så mange arbeidstimer, både i anleggsfase, etablering og senere drift, var resultatet

når våren kom, meget tungt å for-
døye.

Høsten ble meget kort etter en lang
og fin sommer. Midt i oktober kom
nattefrosten som noe senere gikk
over til permanent frost. Etter hvert
ble det meget kaldt og telen krøp ned
mot en meters dybde. Barfrosten
holdt seg helt til nyttår, da det kom ca
50 cm snø. Deretter fortsatte kulden
utover. Da vi dro til Gran Canari på

Gresskurs i januar var det minus 24
grader. Når vi kom tilbake, hadde
mildværet kommet, og gradestokken
viste pluss 5 !

Dette var ideelle forhold for isdan-
nelse, i og med at telen satt så dypt,
og nysnøen smeltet ovenfra. Fem
dager etter tilbakekost fra gresskurs ,
kjent jeg en sterk lukt som jeg trodde
var kattepiss. - Det viste seg å være
starten på noe helt annet.

Jeg kunne ikke tro at prosessen i bak-
ken hadde startet allerede, da vi fak-
tisk skrev tidlig januar! I ettertid
skjønner jeg at mildværet hadde klart
å tine løs-snøen så raskt at det ble et
vannlokk under stålisen som etter
hvert utviklet seg pga. dyp tele.

Dette medførte at temperaturen var
høy nok til at bakteriefloraen begynte
å "røre" på seg, anaerobe forhold
oppstod, og gassutvikling med vond
lukst startet.

Senere fikk vi værforhold som er mer
vintertypisk for Trondheim, mye "av
og på " vær!

Normalt ville dette ha fjernet isen før
neste snø og kuldeperiode kom, men
på grunn av den sterke barfrosten før
jul, skjedde ikke dette. Isen bare økte
og økte i tykkelse, tross våre iherdige
forsøk på å fjerne den. Straks vi hadde
fått hull på den, kom mildvær med
regn og snø, etterfulgt av kulde, og vi
var like langt! Vi lyktes ikke med
effektiv fjerning før månedsskifte
februar-mars!

Isen lå tykk opp og ned i terrenget,
lukten var i perioder meget ille, og
avgasser presset seg i gjennom isen,
slik at overflaten lignet et måneland-
skap i miniatyr. Vi bor tett inntil
banen, så når barna hadde vært ute
og lekt, var det bare å kaste alt av

*I disse sirklene var det angrep av
Rotdreper i fjor. Kan noen forklare
dette?*

klær i maskinen ,og sende barna i
dusjen! Dette pågikk mer eller mindre
i to måneder!

Det var ikke bare golf og fotballbaner
som var rammet denne vinteren, også
vanlige grøntareal, utviklet vond lukt .

Ut fra den lille erfaring vi har skaffet
oss, skal jeg prøve og komme med
noen konklusjoner.

Andre har sikkert andre erfaringer, slik
at dette er på ingen måte noen fasit.
Mener noen jeg konkluderer feil, så
kom gjerne med innspill.

1. Plantens innvintring.

Ble meget hektisk, da frosten kom rett
etter en lang og varm sommer og tid-
lighøst. Sannsynligvis den viktigste
faktor for god overvintring, som her
ikke ble oppfylt.

2. Antall døgn under totalt isdekke.

Vi snakker her om over 60 døgn for
de mest utsatte områdene, noe som vi
vet overstiger tiden for plantens
mulighet til overlevelse.

Forbedringspotensialet ligger i å mer
effektivt fjerne snø og is gjennom vin-
teren, slik at en oppbygging av islaget
ikke får skje. Dette vil kreve både
maskiner og mannskap.

3. Klimaforhold.

Etter at isen er fjernet, og frem til spi-
ringstidspunkt, var temperaturen
meget lav i hele april og mai i
Trøndelag, noe som medførte at plan-
ten faktisk ikke klarte seg, selv om

forts.

Statusrapport fra Byneset golf, Trondheim

vekstpunktet ikke var dødt. Vi tok inn og dyrket plantene, konstaterte at situasjonen da ikke var helsvart, dette gjaldt spesielt for Krypkevein, men det viste seg ikke å stemme i praksis. De greens hvor prøvene ble tatt fra, klarte seg likevel ikke. Sannsynlig ville vekstduk vært til stor hjelp i dette tilfellet. Vi vil anskaffe dette til neste sesong, selv om dette er veldig ressurskrevende. Simon Augustsson, fra Amtec, var oppe på besøk, og vil kunne bekrefte dette.

4. Gressart.

Vi kunne se klare forskjeller i overlevelsessevne hos henholdsvis Krypkevein og Rødsvingel. Vi hadde begge arter,

fordelt på 10 med Krypkevein, og 12 med ren Rødsvingel. I tillegg har vi delt gressodlingen i to, med begge artene side om side, under identiske forhold.

Bildet viser et felt Rødsvingel (6 ulike sorter) til venstre, som er 3 år gammelt, mens Krypkevein (Cato/L93) til høyre er sådd sen sept.02.

Resultatet var entydig over hele banen, nærmest total utgang på rødsvingel, mens kryptkevein klarte seg noe bedre. Best overvintring for de ferskeste kryptkeveinplantene. På FW og Tees var Rødsvingelen borte, mens Engrapp klarte seg noe bedre. Områder med flerårig Raigras var totalt utgått.

5. Høstvedlikehold.

Høstgjødsling og lufting ble utført på deler av banen, slik at vi hadde greens med begge arter som både var gjødslet og luftet med åpne hull. Likeledes hadde vi noen som ikke dette var utført på. Vi kunne ikke observere noen forskjell i overlevelse på disse! Samtlige FW ble sådd sent med vår Rapid Turf direktesåmaskin, Krypkeveinsgreens med Greenseeder såmaskin, slik at frøene skulle spire til våren.

Når våren kom, var det totalt brunt over hele banen, bortsett fra høyryff, som hadde klart seg fordi der ble isolert brutt, og plantene fikk puste.

Vi ventet tålmodig på at frøene vi la i bakken om høsten skulle spire, men intet skjedde. Presset på å åpne banen var formidabelt, da det var tørt vær, med en del sol. Temperaturen var derimot lav. Vi vannet ganske intensivt, noe som bidro til å holde temperaturen nede, selv om solen varmet noe. Perioden var preget av kald nordavind. Banen ligger åpent til i et bølgende kulturlandskap, slik at sirkulasjonen er stor.

Vi skjønte raskt at jorda/vekstlaget var full av spirehemmende gasser fra vinterens herjinger. Likevel antok vi at luftehullene fra høsten, var tilstrekkelig for god utlufting. Det var sannsynligvis en feilvurdering. Vi burde nok ha gått på hardere med lufting, så tidlig som mulig. Derimot mente vi at sterk vanning ville bidra til å vaske vekk gassene.

Vi observerte med direkte ph-måling at verdiene lå meget lavt, spesielt i de områdene som hadde stått under vann. Vanligvis har vi problemer med en for høy ph i vår sand, men verdiene lå nå ned mot ph 3-4 ! mot tidligere målt ph 7-8.

Senere på sesongen etter at nytt frø

hadde spirt, var verdiene normale igjen. Dette var det vi kunne måle, uten at jeg kan gi noen faglig god forklaring på hvorfor pH- verdien var så lav, bortsett fra at det måtte ha skjedd en forsurningsprosess samtidig som plantene døde. Det som var helt klart, var at de nye frøene nektet å spire. Vi avskrev derfor den jobben vi hadde gjort høsten i forveien. Som senere beskrevet, viste det seg å ikke stemme, for etter hvert, spirte også disse frøene.

Vi ble derfor enige med daglig leder om å åpne 9- hullsbanen for spill, siste helg i april, for så å delvis stenge den i ferien, for så å ta en grundig reetablering. De aktuelle hullene var alle tidligere Rødsvingelgreens, slik at vi dermed fikk lagt om disse til krypkvein. Vi startet i slutten av juni med den første green, og jobbet oss sakte videre, en for en. Metoden ble vertikalskjæring på kryss og tvers, helt til alt dødt materiale var fjernet. Deretter bredsådde vi med Krypkvein A6, dresset kraftig, og satte på et tilpasset vanningsprogram.

På dette tidspunktet var det ideelle forhold, både i bakken og i lufta med varmt sommerregn om natten. Frøene spirte etter 4 døgn! Dette hadde vi for øvrig gjort på en green, tidlig i mai, da tok det ca 4 uker før frøene spirte. Både jord og lufttemperatur var da lav. Klarere kan man ikke få bevist at jorda må være "lagelig" før frøet kan spire.

En uke etter at frøene hadde spirt, slapp vi forsiktig til spill på banen! Dette kan høres ut som "gal manns verk" men vi var på det tidspunkt så presset, at vi ga mer eller mindre "blaffen".

Vi fikk etterpå en fantastisk sommer, slik at alle tidligere Rødsvingelgreens nå er godt etablerte med Krypkvein.

En god del Tunrapp kom selvfølgelig også inn, ved å bruke denne metoden, men det får vi bare tåle inntil videre!

Når det gjelder de andre 10 greens med etablert Krypkvein, klarte de seg mye bedre, samtidig som at det høsten 02 ble utført en såkalt "Dormant seeding", hvilende såing, dvs. sen maskinsåing for spiring neste vår. Dette frøet spirte etter hvert, selv om dette tok lang tid, pga hovedsakelig spirehemmende gasser, men også lav temperatur i bakken, da telen satt i til langt ut i mai.

Vi valgte ikke å gå på disse med drastisk vertikalskjæring og bredsåing, men kjørte heller med greenseeder såmaskin, for støttesåing. I ettertid ser vi at det tok mye lengre tid før disse greens tettet seg like bra som de som ble bredsådd.

Tees og FW ble kjørt flere ganger med direktesåmaskin, Wederstad Rapid Turf, med en såravstand på 6 cm. Uten denne hadde det sett stygt ut for oss. Vi har også sådd noen andre golfbaner i nærheten, samt flere fotball-

baner i området, alle med samme type skade som hos oss.

Når vi nå skriver 1. september, begynner banen å få en noenlunde kvalitet, selv om mye gjenstår før vi kan si oss fornøyd. Den er i alle fall grønn, og det viser seg å være det viktigste for mange både spillere og andre som burde vite bedre!

Det vil selvfølgelig gå ut over annet vedlikehold, når vi har hatt slike ekstrautgifter på frø og gjødsel og sårbeid som i år. Nitrogenbehovet har for øvrig vært veldig høyt i år, noe jeg antar har med omdannelsen av dødt materiale å gjøre.

Uansett håper vi det blir lenge til vi opplever noe lignende, selv om vi er smertelig klar over at det kan skje allerede neste vinter! Gode råd motas med takk!

Gjengen fra Byneset

NÅR ANSVARET BLIR TUNGT Å BÆRE

Steinar Selle, Grenland Golfklubb

På Grenland har de hatt store problemer med å reetablere greener etter store overvintringsskader. Det ble sådd mange ganger, men det var ikke mulig å få noe fart i spiringen. Først mot slutten av juli var banen OK.

Det verste er å oppleve usakligheten, sier Steinar. Når jeg får høre fra sentrale golfere at plenen hjemme hos meg vokser som bare det. Da får jeg lyst til å ta med hele personalet hjem i hagen og trække og svinge køllene en hel dag.

Det er også irriterende at medarbeiderne får slengbemerkinger. Det ville vært greiere om de som ville kritisere noe kom direkte til meg.

Steinar har opplevd god støtte fra ledelsen, men kjenner sterkt på presset fordi han forstår de økonomiske konsekvensene av at banen ikke er god. Han innrømmer at det har vært en stor personlig påkjenning å gå gjennom denne våren. Alt overskudd ble borte. Heldigvis har han fått støtte av konsulenter som kan bekrefte overfor klubben at han har gjort det riktige.

Olav Noteng, Byneset Golfklubb

Overvintringen på Byneset er presentert andre steder i bladet og er derfor vel kjent.

"Jeg har vært ute en vinterdag før, ja, men dette har vært tøft," sier Olav Noteng.

Nattesøvnen har jeg beholdt, men det har vært helt nødvendig å ta noen frihelger og reise bort for å slappe av. For jeg bor slik til at det første jeg ser om morgenen og det siste jeg ser før jeg legger meg, er golfbanen.

Olav mener at det verste presset ikke kommer fra golferne. De forstår situasjonen. Det er komiteer og daglig leder, som føler presset fra sponsorer og ser de økonomiske konsekvensene, som gir kritikk som føles.

Det er ikke lett å få fram til kundene at det er et naturprodukt vi tilbyr. Et naturprodukt som er prisgitt de klimatiske forhold. Vi får følelsen av at det bare er å levere. Og vi har å gjøre med ressurssterke folk som er vant til å få det som de vil.

Slengbemerkinger er det ikke så mye av, og de betyr lite. Det er verre å oppleve presset og den slitasjen som medarbeiderne opplever. Dårlig bane gir dårligere økonomi. Dette resulterer i mindre bemanning og et enda større press.

Inge Ullestad, Stavanger Golfklubb

Du vet medlemmene her er ikke vant til slike tilstander på våre kanter. Vi er utskjemt i forhold til banene på Østlandet, sier Inge. Han har vært sentral i klubben i mange år, men har ikke hatt det daglige ansvaret for banen i mer enn et år.

Våren ble et slit. De gamle Tunrappgreenene var ødelagt av snømugg. Vi hadde jo tro på at disse skulle komme seg, men været i mai gjorde at spiring av nytt frø stoppet aldeles opp. Men det kom et slag til: Vi har investert millionbeløp i 3 nye krypkveinsgreener. Disse så fine ut i april, men utover i mai ble de dårligere og dårligere. Til slutt var det nesten bare sand.

Det er følelsen av hjelpeløshet sammen med egne ambisjoner som skaper presset. En slags skyldfølelse. Jeg fikk gode innspill både fra Særheim, Morten Eirik Engelsjord og Floratine, og styret og banekomiteen forsto at vi gjorde vårt beste. På det verste lå algebelegg tykt på overflaten og hindret spiring. Til slutt lå vi på kne på greenene og luftet og stelte for hånd.

Det var psykisk veldig tungt. Det går ut over arbeidslyst. Det røyner på hjemme. Og ikke minst: Jeg har hatt den dårligste golfsesongen noen gang. (og vi som kjenner Inge vet at da er det alvor....)

Men nå er det over. Vi får skryt igjen av sponsorer og medlemmer. Likevel sitter jeg igjen med en refleksjon om greenkeeperyrket. Vi har mange dommere over arbeidet vårt. Jeg kunne ikke hatt mange slike sesonger før jeg vurderte stillingen min.

Naturally Clean Clear Water

4 Step Process To Algae Free Ponds

1. Aeration
2. Circulation
3. Filtration
(Natural new media,
no adding bacteria)
4. Nutrient Competitive Planting

*For information on equipment and
installation requirements call
Daniel MacDonald at 48000797
Greenskeeper Stryn Golf Club*

DU KAN TA KONTROLL

4-0-10 + 10 Fe Kontrollert frigjøring av chelatert jern

Perk sørger for kontrollert frigjøring av jern og er utviklet for å gi god gressfarge sammen med en liten mengde nitrogen og kalium i form av ammonium- og kaliumsulfat. Den er beregnet for bruk om høsten eller tidlig vår når det er påkrevd med god farge og begrenset vekst. Magnesium er tilsatt for å sikre god næringsbalanse, og gressets reaksjon på jern har vist seg å være bedre når det tilføres sammen med magnesium og humus- og fulvussyrer som brukes til å felle ut jern fra en naturlig drikkekilde.

MESA 14-0-25 & 21-4-10 Kontrollert frigjøring av ammoniumsulfat

MESA er den første nitrogenkilden som kombinerer ammoniumsulfat med metylenurea i et enkelt korn. Slik fungerer det. Ammoniumsulfatet resonerer med førsteklasses høyaktivitets metylenurea. Som et resultat blir frigjøringen av ammoniumsulfat effektivt kontrollert. Dette gir et ensartet og glansfullt utseende med praktisk talt null risiko for sviing. Fordi det verken finnes et kunstig belegg eller et svovelbelegg, brytes granulen fullstendig ned uten å etterlate seg rester. MESA er den eneste nitrogenkilden som kombinerer ammoniumsulfat og metylenurea i et enkelt korn.

expo 20-0-25 Kontrollert frigjøring av kaliumsulfat

Extended Potassium gir en kostnadseffektiv kontrollert frigjøring av kaliumsulfat og utvider de agronomiske fordelene med kaliumkarbonat. Expo dannes gjennom en reaksjon mellom metylenureaforbindelser og kaliumsulfat og gir en homogen nitrogen- og kaliumbasert gjødsel med langsom frigjøring. Expo gir bedre resultat sammenlignet med tradisjonell kaliumsulfatbasert gjødsel i jordsmonn med kaliummangel, og den beleggfrige, homogene granulen belegg gir næring i opptil 16 uker uten risiko for katastrofal frigjøring.

AMTEC NORGE AS

PO Box 2, 1324

Lysaker, Norge

Tlf: 80 03 52 35

Fax: 67 82 91 66

Epost: amtec norge@amenitytechnology.com

Web: www.amenitytechnology.com

LebanonTurf
Our reputation is growing yours.™

KRAFTIG SATSING PÅ GO

Av Trygve S. Aamlid,
Planteforsk Landvik

Planteforsk har i 2003 foretatt en betydelig utvidelse av sitt engasjement når det gjelder forskning og rådgivning om gras til grøntanlegg:

- På stasjonene Apelsvoll på Toten og Landvik ved Grimstad er det anlagt nye USGA-greeners for utprøving av til sammen 43 ulike sorter av rødsvingel, engkvein, krypkvein, hundekvein og tunrapp.
- På Landvik bygges det i tillegg et større anlegg med mulighet for måling av utvasking av gjødsel og plantevernmidler fra golfgreeners med ulike vekstmedier og skjøtselsregimer.
- Under ledelse av Morten Eirik Engelsjord et det oppretta ei egen rådgivningsgruppe for sportsgras – PSR (Planteforsk Sportsgras Rådgivning).

Stort forskingsbehov

Mange norske greenkeepere har lang erfaring og et imponerende høyt kunnskapsnivå når det gjelder gras til golfbaner. Dette skyldes ikke minst systematisk opplæring gjennom NGAs gresskurs, og de siste års greenkeeperutdanning på Gjennestad. Mye av kunnskapen som i dag tilbys norske greenkeepere er imidlertid

Oversiktsbilde over sortsgreenen på Landvik, 15. august 2003. Legg merke til fargeforskjellene mellom de ulike rutene.

basert på utenlandske forsøk og erfaringer. Bortsett fra prosjektet 'Bedre vinteroverlevelse av gressmatter' og et par andre prosjekter i regi av Anne Marte og Arne Tronsmo, har det de siste åra vært lite systematisk forskning på golfgras i Norge. Dette håper vi skal bedre seg gjennom forsøksgreenene som nå er anlagt i Planteforsk.

Systematisk sortsprøving i kystklima og innlandsklima

Den nye sortsgreenene på Apelsvoll og Landvik er blitt til gjennom et samarbeid mellom Statens Landbrukstilsyn, Scandinavian Turfgrass Research Foundation (SFG) og Planteforsk. Norske frøfirmaer og sortsrepresentanter ble i vår invitert til å

melde på sorter til systematisk prøving under realistiske greenforhold. Responsen var overveldende: I starten regnet vi med at det ville være behov for å teste om lag 25 sorter, men da forsøka skulle anlegges, viste det seg at hele 43 sorter var påmeldt. Disse fordeles slik:

- 13 sorter av rødsvingel uten utløpere (*Festuca rubra* var. *commutata*)
- 4 sorter av rødvingel med korte utløpere (*Festuca rubra* var. *trichophylla*)
- 10 sorter av engkvein (*Agrostis capillaris*)
- 2 sorter av hundekvein (*Agrostis canina*)
- 13 sorter av krypkvein (*Agrostis stolonifera*)
- 1 sort av tunrapp (*Poa annua* var. *reptans*)

OLFGRAS I PLANTEFORSK

Samtlige sorter er nå sådd i tre gjentak, slik at det i alt er 129 forsøksruter pluss en del utfyllingsruter på hver av de to greenene. Greenene er oppbygd etter USGA-standard med 10 cm drenslag og 32 cm vekstlag bestående av Green Mix fra firmaet Norsk Jordforbedring AS. Begge greenene ble sådd i månedsskiftet juni-juli, og de første spirene av kvein ble observert allerede etter tre dager. I de første ukene etter såing ble rødsvingelsortene klipt på ca 18 mm og kvein og tunrapp på 9 mm, men vi er nå på vei ned med

klippehøyden og vil i løpet av august komme ned i 5 mm for alle arter. I de følgende åra vil både kvein, rødsvingel og tunrapp bli klipt til 4 mm tre ganger pr uke. For øvrig vil greenene bli stelt mest mulig realistisk m.h.t. gjødsling med Arena-gjødsel annenhver uke, vertikalskjæring, toppdressing og lufting. På Landvik vil dessuten de enkelte rutene bli utsatt for slitasje / komprimering med en slitasjetrommel påmontert soft-spikes.

Både på Landvik og Apelsvoll blir de ulike rutene bedømt minst en

gang pr måned med hensyn til ulike karakterer som skuddtetthet, dekning, farge og helhetsinntrykk. I skrivende stund, bare seks uker etter etablering, er det for tidlig å gå ut med enkeltresultater. Det synes imidlertid klart er at rødsvingelsortene jamt over spirte en til to dager seinere og hadde dårligere dekningsprosent i startfasen enn kveinsortene.

Planteforsk har det siste året utvidet sitt engasjement når det gjelder forskning og rådgivning om sportsgras. Bildet viser leder for PSR (Planteforsk Sportsgras Rådgivning), Morten Eirik Engelsjord, i aksjon under erfaringstreff på en av forsøksgreenene på Landvik høsten 2002.

Nye forsøksgreener på Landvik

for måling av utvasking av gjødsel og plantevernmidler

Av Trygve S. Aamlid,
Planteforsk Landvik

I dag er svært få plantevernmidler, derav kun to soppmidler (Rovral 75 WG og Sportak EW), godkjent til bruk på norske golfbaner. Dersom det skal være aktuelt å få godkjenning for nye plantevernmidler, for eksempel vekstreguleringsmidlet Moddus eller soppmidlet Amistar, må det dokumenteres at disse preparatene medfører liten eller ingen fare for utvasking til vassdrag.

Bortsett fra en foreløpig undersøkelse med utvasking av plantevernmidler fra Oppegård og Vestfold golfbaner, samt fra en demonstrasjonsgreen på Gjennestad gartnerskole, er det ikke foretatt noen helhetlig vurdering av nytte og miljøkostnader ved bruk av gamle eller nye plantevernmidler på norske golfbaner. Tilsvarende er det også behov for å dokumentere kost / nytte forholdet ved bruk av ulike vekstmedier og ulik gjødsling av golfgreenene.

På Planteforsk Landvik anlegges det i disse dager to såkalte lysimetergreener. På disse greenene blir det på hver forsøksrute (3 m x 2 m) gravd ned et tett kar i syrefast stål. Størrelsen på disse kara er L x B x D = 2 m x 1 m x 0.40 m, og i likhet med resten av forsøksruta fylles de med 10 cm drensgrus og et

vekstlag som ferdig komprimert vil ha en tykkelse på 30 cm. I bunnen av hvert kar er det en drensledning som leder til et oppsamlingskar plassert i ei frostfri hytte utenfor greenen.

'Gjødslingsgreen' med ulike vekstmedier

Figuren neste side viser en skisse av de to lysimetergreenene. Hver av greenene består av 16 forsøksruter. Den ene greenen er anlagt med tanke på måling av næringsutvasking. Her brukes fire forskjellige vekstmedier:

- Rein sand, uten organisk materiale
- Sand iblanda 33 volumprosent torv
- Sand iblanda 33 volumprosent hage/parkavfallskompost
- Sand iblanda 33 volumprosent slamkompost

Mineralmaterialet er det samme på alle ruter, og samtlige vekstmedier tilfredsstiller USGA-standard. På denne greenen ønsker vi fra og med sesongen 2004 å teste gjødsel- og vatningsbehovet til greener anlagt med ulike typer organisk materiale i vekstlaget. Detaljene rundt opplegget er ennå ikke klart, og omfanget av analyser og regis-

treringer vil naturligvis avhenge av hvilke prosjekter vi klarer å få penger til. Vi tror imidlertid at hele golf-bransjen, inklusive leverandører av vekstmasser og gjødselprodukter, vil finne anlegget så interessant at det skal være mulig å skaffe midler til å utføre relevante og gode forsøk. Norske greenkeepere utfordres herved til å komme med innspill til hvilke problemstillinger de ønsker å få belyst !

'Plantevernmiddel-green'

På den andre lysimetergreenen brukes bare to vekstmedier, uten organisk materiale og med iblanding av hage/parkavfallskompost. Dette gjør det mulig å sammenlikne inntil fire ulike plantevernmidler, og samtidig beholde to gjentak for å kunne dokumentere sikre forskjeller mellom behandlingene. Foruten virkningen av plantevernmidlene regner vi også med å finne forskjeller mellom de to vekstmediene når det gjelder sop-pangrep og fare for utvasking ved sprøyting. I likhet med 'gjød-selgreenen' vil 'plantevernmiddelgreenen' bli sådd til med krypkvein, sannsynligvis Penn A4.

Når det gjelder finansiering av prosjekter på plantevern-siden, arbeides det for tiden med en søknad til 'Scandinavian Turfgrass Research Foundation'. Så vidt vi kjenner til finnes det ikke tilsvarende lysimeteranlegg på golfgreener andre steder i Skandinavia. På bakgrunn av den fokusering, og alle de misforståelser som har vært om bruk av plantevernmidler på norske golfbaner, mener vi at en ny søknad bør ha gode muligheter.

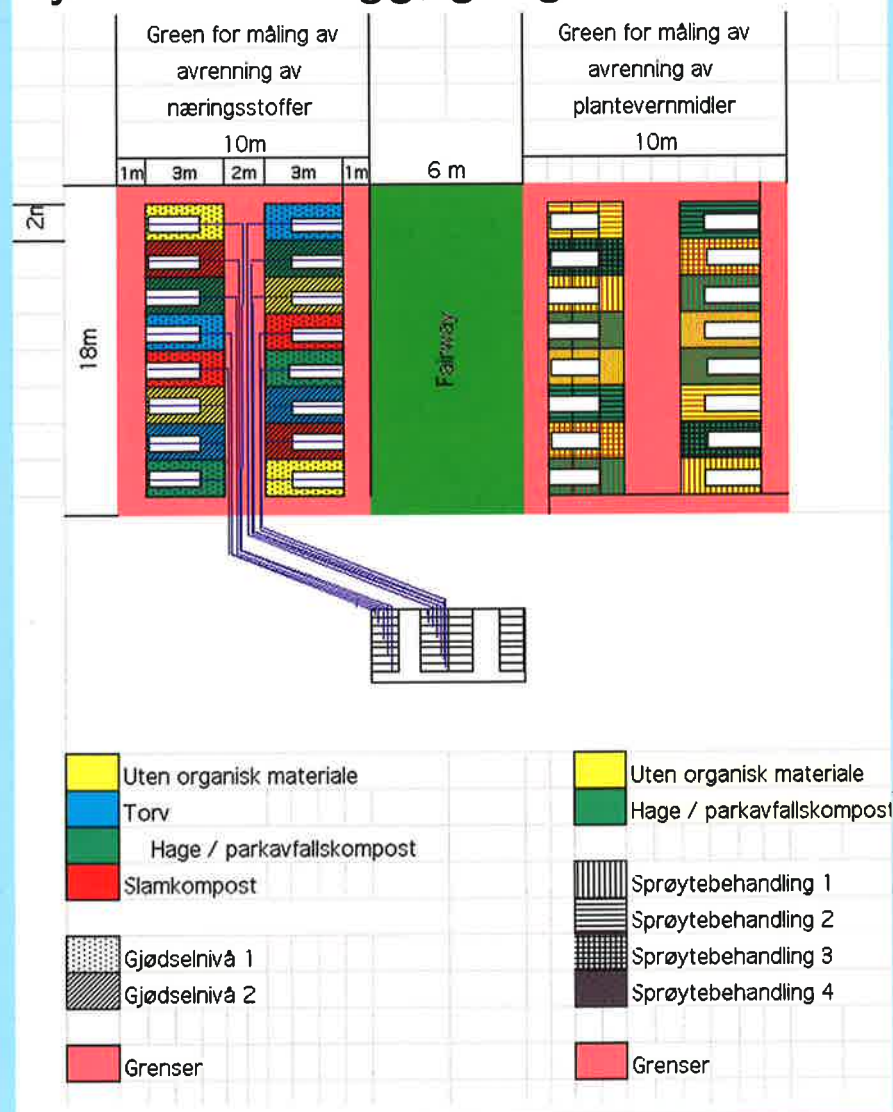
Anlegg av lysimetergreen på Landvik, 15.august 2003. I bakgrunnen mures hytte for oppsamling av drensvann fra de ulike lysimeterkara.

Velkommen til Landvik og Apelsvoll !

I skrivende stund (15.august) er samtlige lysimeterkar plassert på rutene, og vi er i ferd med å fylle kara med drensgrus og ulike vekstmedier. Målet er å få sådd begge greenene i løpet av august måned. Neste år håper vi – i sam-

arbeid med NGA og Norges Golf forbund – å kunne foreta en offisiell innvielse av anlegget i forbindelse med et ERFA-treff. Ellers er alle greenkeepere og andre golfinteresserte velkommen til å besøke green-forsøka på Landvik og Apelsvoll.

Lysimeteranlegg, golfgreen Landvik

Woldstad Sandforretning as

Sand til idrettsanlegg • Tørket gradert sand • Råsand • Silikosefritt blåsemiddel

Sand til Idrettsanlegg: Golf – Fotball - Volleyball

Etter mange år som leverandør av spesialsand til idrettsanlegg har vi hele tiden tilpasset produksjonen i fellesskap med utbyggere og nye forskrifter. Forskning og utvikling har hjulpet til at vi i dag har et godt utvalg av sandprodukter som tilfredsstiller de strengeste krav og kornkurver for levering til golfbaner. Vi leverer flere ferdige produkter som er klare til bruk på de forskjellige anleggene. (Se oversikt over sand til idrettsanlegg). Fordelen med vår sand er at den er helt ren fra naturens side, er lett å jobbe med, og er med på å skape et perfekt anlegg.

Borre golfbane

Vi er leverandør til flere av de beste golfbanene på Østlandet og vil nevne leveranser til:

- Borre golfbane, Horten. Hvor vi har hvert leverandør de siste 5 årene av Toppdressing, Vekstlag og Bunkersand.
- Losby golfbane, Skjetten. Hvor golfbanen er bygget etter canadiske spesifikasjoner. Bunkersand fra vårt grustak har en lys farge som skaper fine kontraster mellom sand og de grønne omgivelsene i anlegget.

DGB Godkjent sand til betongtilslag • Tilfredsstiller kravene for fallunderlag etter NS EN 1177

Postadresse
Travbaneveien 12
3000 Hokksund

Sandtak Åmåt i Modum
Telefon: 32 78 48 48
32 78 48 46

Lagerutsalg i Drammen
Telefon: 32 83 19 55
Telefax: 32 83 47 96

Privat
Tore Woldstad
Telefon: 32 75 17 68

Bankgiro: 2220 05 00184
Postgiro: 0802 5478771
Foretaksreg.: NO 917 376 972 MVA

John Deere Pro Gator

Redskapsbærer med mange anvendelsesmuligheter! Her ser du den utstyrt med toppdresser, og som trekkmaskin for plenfeier. Kan også påbygges sprøyte eller lasteplan. For rask skifting av redskap kan krockløft påbygges. 26 hk diesel, 2- eller 4WD, 5 trinns synkronisert girkasse. Fjæring, støtdempere og trommelbremses på alle hjul. Topphastighet 30,7 km/t.

Be om nærmere opplysninger!

Reinhardt Maskin AS

Hvamveien 2, 2013 Skjetten, Tlf. 63 84 62 30.
www.reinhardt.no

Hydro Fritzøe

JORDDEKKE

BARK

FIBERDUK

OPPBINDING

VEKSTDUK

KOMPOST

GJØDSEL

NETT & GJERDER

Hydro Fritzøe AS
Undrumveien 37
Sverstad Gård
3157 BARKÅKER

Telefon: 33 38 18 10
Telefax: 33 38 08 43
e-post: jos@hydro-fritzoe.com
web adr.: www.hydro-fritzoe.com

Ortofoto av golfbanen

Inge Ullestad i Stavanger golfklubb arbeidet tidligere i oppmålingsvesenet i Stavanger kommune. Derfra har han tatt med seg kompetanse som er nyttig for greenkeepere. Han kan bruke ortofoto.

Et ortofoto er et flyfoto som er helt målriktig. Det kan danne grunnlag for kart, men kan også brukes direkte. De fleste kommuner i landet har slike bilder, og kan selge dem til golfbanen for en rimelig penge.

Til å håndtere bildene bruker Inge et program fra Norkart. Med dette programmet kan han tegne inn tekniske installasjoner på bildet, kan måle opp avstander og arealer. Han kan manipulere bildet hvis han vil tegne inn endringer av hull. Slik kan han få fram fine presentasjoner overfor styret eller andre interesserte.

Stavanger blir fotografert ofte. På den måten kan golfklubben skaffe seg oppdaterte bilder fra kommunen.

De tekniske installasjonene, grøfter, vanningsanlegg, el-kabler osv. ligger fast selv om Inge legger et nytt ortofoto i bunnen.

Inge mener at dette er et "jysla" enkelt, nyttig og rimelig dataverktøy, og vil gjerne gjøre andre klubber oppmerksomme på muligheten.

golfbanefag

salg og service

allmennfaglig påbyggingsår

formgivingsfag

naturbruk

www.gjennestad.no

Gjennestad gartnerskole
3160 Stokke
tlf: 33 36 36 00
epost:
post@gjennestad.no
SMS: 40 40 14 24

Yrkeskurs golfbanefag

Teknisk innsikt, økonomisk innsikt, kunnskaper om natur og miljø, jord- og plantefaglig kompetanse, forståelse for golfspillet og evne til å organisere og lede arbeid er grunnlaget for å bli en god greenkeeper. Gjennestad Gartnerskole tilbyr en utdanning som er tilpasset de kunnskapsbehov en greenkeeper har.

Kurset går over ett år, men det er modulbasert slik at det kan tas over 1, 2 eller 3 år. Gjennestad har opptak av elever, også voksne, fra hele landet.

GJENNESTAD

B I R D I E

Returadresse:
Norwegian Greenkeepers
Association, Luksefjellveien 861
3721 Skien

Hva er Organisk gjødning ?

Alle organiske gjødselprodukter er ikke like,
faktisk er ikke "organisk" gjødning alltid 100 % organisk.

Organisk gjødning

Organisk gjødning merket "100 %
organisk" skal inneholde:

- ✓ 100 % av NPK-kilden
- ✓ 100 % av produktmassen
- ✓ og må kun stamme fra planter, dyr
eller naturlige, rene organiske materialer.

Sustane 5:2:4

Sustane 4:6:4

BGK 4:3:2 filtkontroll

Organiskbasert gjødning

Gjødsel merket "organisk" skal
inneholde:

- ✓ over 50% av NPK-kilden
- ✓ over 50% av produktmassen
- ✓ og må kun stamme fra planter, dyr
eller naturlige, rene organiske materialer.

Sustane 10:2:10 med metylenurea

Sustane 10:1:4 med ammoniumsulfat

Sustane 5:2:10 med kaliumsulfat

Sustane 18:1:8 med metylenurea

Sustane 16:2:6 med metylenurea

AMTEC NORGE AS

PO Box 2, 1324, Lysaker, Norge. Tlf: 80 03 52 35 Fax: 67 82 91 66

Epost: amtecnorge@amenitytechnology.com Web: www.amenitytechnology.com

Naturlig organisk